

РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

*Костюк В.С., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва*

Необхідність активізації впровадження принципів соціальної відповідальності в життя суспільства обумовлена залученням України до процесів глобалізації, економічної інтеграції, важливістю створення позитивного іміджу вітчизняних підприємств на міжнародних ринках і на цій основі отримання додаткових конкурентних переваг.

Прикладом становлення соціальної відповідальності національного бізнесу є його функціонування в ХІХ – початок ХХст. Серед видатних діячів промисловості і підприємців, що набули у той час великої популярності в Україні, були Б.Ханенко, Д.Марголін, М.Терещенко, брати Яхненки і Симиренки та інші. Суттєвою рисою їх світогляду була ідея служіння своїм багатством справі благодійності та милосердя.

Одна з найбільш колоритних постатей серед них – Богдан Ханенко, який досягнув значних успіхів у цукроторгівлі, був співвласником великої фірми, членом Київського біржового комітету, головою Товариства по розповсюдженню комерційної освіти. Відомі його заслуги у заснуванні Київського політехнічного інституту.

Ще один український підприємець – Давид Марголін, видатний цукрозаводчик кінця ХІХ ст., заснував пароплавний флот на Дніпрі, започаткував і забезпечив газове і електричне освітлення вулиць Києва, там же організував пуск першого трамваю.

На цукрових заводах родини Миколи Терещенка працювали зазвичай, мешканці навколишніх сіл, але були і заїжджі працівники. Організацію їх праці і побуту можна прослідкувати на прикладі старішого, заснованого в 1835 р. рафінадного заводу в Хуторі Михайлівському, який щодобово переробляв 10 тис. пудів цукрового піску. На виробництві були зайняті 660 робітників, які працювали в три 8-годинні зміни і мали один вихідний на тиждень. Місячна заробітна плата - від 6 рублів для некваліфікованих робітників і жінок та до 15 рублів у бригадирів і старост. Крім того, виплачувалися по 5 рублів на харчування. Сезонні робітники, які прибували на завод із далеку, щоденно отримували із загальної кухні один кілограм хліба, 400 грам м'яса, 50 грам сала та інші продукти.

Три брати Яхненки й Федір Симиренко заснували фірму «Брати Яхненки й Симиренко», яка досить успішно розвивалася, торгували збіжжям, худобою, орендували млини, мали в Одесі свої крамниці. У 1843 р. побудували перший в Україні і взагалі в Російській імперії механічний пісково-рафінадний завод, а в 1846 р. – машинобудівний завод, який випускав обладнання й машини для цукроварень та на якому збудовано перші пароплави для Дніпра. Крім величких промислових підприємств та житлових будинків, були лікарня на

150 ліжок, школа з шести класів, театр. Заводи і все містечко мали газове освітлення, яким, до речі, у той час користувалося лише двоє чи троє міст Росії. При заводі у Городищі були упорядковані згідно з санітарними нормами казарми, парові лазні, лікарня з аптекою, церква, бібліотека, училище на 150 учнів з сімома викладачами (більшість мала університетську освіту), у якому викладання велося за програмою технічних училищ.

Довкола ще існувало кріпацтво, але на заводі використовували тільки вільнонайману працю. Підприємство працювало дуже успішно, виготовляли високоякісний цукор, який здобував золоті медалі на міжнародних промислових виставках. Валової виручки завод отримував 3,4 млн. на рік, а чистого прибутку до 300 тис руб. сріблом. Навіть коли фірма економічно занепала, побутове життя робітників залишалося одним із кращих в Україні. Святкова й нічна робота оплачувалася вдвічі дорожче, а у вихідні дні був скорочений робочий час. Довкола цукрового та механічного заводів, як на дріжджах вирросло містечко, сплановане за французьким зразком. Тут розвивалися не тільки економіка і наука, а й культура, освіта, медицина. У центрі красувалася велика будівля з вивіскою «Головна контора», де працювали 40 осіб. Також тут приймали від населення гроші під відсотки, оскільки банків і бірж ще не було навіть у Києві. Для службовців і робітників побудували до 150 будинків – всі з окремою садибою, городом, садом. Працювали крамниці, де предмети повсякденного побуту та розкоші відпускалися без торгівельних накруток – аби тільки люди мали усе необхідне. В містечку був свій театр, бібліотека, паровий млин, лазня. Платон Смиренко (син Федора) передав Тарасу Шевченку 1100 карбованців на видання «Кобзаря» (1860 рік).

Коли настав голодний 1830 р., Федір Смиренко і брати Яхненки безкоштовно годували десять тисяч селян. Щоранку біля млинів фірми братів Яхненків і Смиренка вишикувалися довгі черги людей, які одержували борошно, щоб прогодувати свої сім'ї.

Платон Смиренко підписував свої листи так: «Городищенський завод – богоспасаємий». Діяльність заводу розвивали три покоління Яхненків та Смиренків. Василь Смиренко говорив: «Кожен мусить робити те, до чого вдатний. Вони тямляться на громадських справах, хай їх і роблять, а я тямлю зароблять гроші, то й мушу заробляти їх для України... Якби для України не були потрібні гроші, я б стільки не працював».

Завод припинив існування 1887 року. На жаль, сьогодні навіть складно знайти місце, де колись вирувало життя великого і взірцевого заводського містечка. А ще все, що відбувалося із заводом після 1887 року, дуже нагадує сучасну українську дійсність, коли з 90 –х років також було знищено десятки і сотні українських підприємств, а їх приміщення та обладнання продано, перепродано, вкрадено, знищено. Це вказує на безвідповідальність певних представників національного бізнесу. Таким чином, маючи власний національний досвід, усвідомлення підприємцями своєї особливої економічної ролі, всебічна підтримка їх з боку держави, суспільства повинні дати добрі результати у русі до цивілізованої і ефективною економіки.